

van de persoonlijke vrijheid en federale bedilzucht. Ze bewezen hun fatsoen door zelfbeperkende maatregelen voor te stellen, zoals een blijvend verbod om aan minderjarigen te verkopen en de belofte dat de saloon gesloten zou blijven. In 1928 kwam het drankverbod op de nationale agenda bij de presidentsverkiezingen. De rooms-katholieke Democraat Al Smith stelde voor om het drankverbod te herzien, terwijl de Republikein Herbert Hoover zich presenteerde als de droge kandidaat. Dankzij anti-katholieke sentimenten en economische voorspoed werd Hoover gekozen. Zijn verkiezing bleek een pyrrusoverwinning te zijn omdat de drooglegging zo een Republikeins etiket kreeg. In 1932 kregen zij de rekening gepresenteerd voor de economische depressie en werd de Democraat Franklin D. Roosevelt gekozen. Hij diende een voorstel in tot herroeping van het Achttiende Amendement, dat even snel door de staten werd geratificeerd als het dertien jaar eerder was aangenomen.⁹

Sinds 1933 mogen de staten zelf beslissen of ze droog of nat zijn. Alleen in het Zuiden bleven nog enkele droge staten over, afgezien van een aantal districten in het noorden, zoals in Zeeland, Michigan, waar ook nog een drankverbod geldt. Ondanks het wegvallen van het federale verbod bleef het drankgebruik aanmerkelijk lager dan voor de prohibitie.

Vergelijkend onderzoek

Eén van de verrassende uitkomsten van het ontluikende vergelijkend onderzoek op het gebied van de drankbestrijding is dat wereldbeschouwing meer invloed heeft op het ontstaan van een sterke blauwe beweging dan maatschappelijke veranderingen, zoals industrialisering en modernisering. Landen als Rusland en Polen, waar het drankmisbruik zeker niet onder deed voor de rest van Europa, hebben geen sterke drankbestrijding opgebouwd. Daaruit concludeert Levine dat de aanwezigheid van ernstig drank-

misbruik op zich geen voldoende voorwaarde is voor een sterke drankbestrijdingsorganisatie. Hij zoekt de verklaring daarom in culturele en godsdienstige richting. Historisch onderzoek in Scandinavië leverde de ontdekking op dat de impuls voor de organisatie van de drankbestrijding in het midden van de negentiende eeuw uit de Engels-Amerikaanse kerkelijke hoek kwam. Niet alleen licht door deze benadering iets op van het wereldwijde netwerk van de anti-alcoholcampagne, ook blijkt er een verband te bestaan tussen openheid voor Amerikaanse religieuze invloeden en morele actie. Dit onderzoek heeft de relatie tussen protestantisme en drankbestrijding versterkt, maar ook nader genuanceerd omdat bleek dat de Denen zich minder op Amerika oriënteerden dan de Zweden en de Deense drankbestrijding veel minder invloedrijk was.

Dit artikel beschrijft de drankbestrijding in Nederland aan de hand van de volgende vragen: Is er sprake geweest van beïnvloeding vanuit Amerika op de gang van de drankbestrijding in Nederland? Heeft die Amerikaanse impuls op gelijke wijze effect gehad op protestanten en katholieken? Is het begrip zelfbeheersing het belangrijkste argument geweest? Wat dragen de ontwikkelingen in Nederland bij aan de beoordeling van de hechtheid van de relatie tussen katholiek/protestant en een krachtige drankbestrijding?

De Nederlandse drankbestrijding is in vijf periodes te verdelen: de periode 1830 tot 1850, de beginfase van de georganiseerde drankbestrijding, het tijdvak tussen 1850 en 1880 waarin voor het eerst om wettelijke maatregelen werd gevraagd, de jaren 1880 tot 1900 waarin de nadruk veranderde van matig gebruik naar geheel onthouding, de periode van 1900 tot 1925 waarin de drankbestrijding tot een hoogtepunt kwam door de geconcentreerde beweging voor Plaatselijke Keuze en tot slot de neergang van de beweging tussen 1925 en 1935.¹⁰ De Amerikaanse